

Vad händer under medlingen, vilka regler gäller?

Vilka regler gäller för medling, vad har medlarna för uppdrag och vad kan förväntas av parter som är inblandade i tvisten? Här beskrivs hur en medling brukar gå till och vilka regler som gäller. Informationen riktar sig till parterna och är tillkommen för att underlätta medlingsförhandlingarna.

1. Rättsregler

De viktigaste reglerna om medling återfinns i 46–53 §§ medbestämmandelagen (MBL). Bestämmelserna kompletteras av förordningen (1976:826) om medling i arbetstvister och förordningen (2007:912) med instruktion för Medlingsinstitutet.

Medlingsinstitutets uppgifter

46 § MBL slår fast att Medlingsinstitutets huvuduppgifter är att ansvara för medling i arbetstvister och att verka för en väl fungerande lönebildning.

Vad som avses med det sistnämnda preciseras i Medlingsinstitutets instruktion. Där sägs bland annat att institutet ska tillvarata och upprätthålla den samsyn som finns på arbetsmarknaden om den konkurrensutsatta sektorns lönenormerande roll. Det är den internationellt konkurrensutsatta sektorn som åsyftas, i första hand exportindustrin.

Medlarnas uppgifter

48 § medbestämmandelagen föreskriver att medlare ska försöka få till stånd en överenskommelse mellan parterna. För att åstadkomma det ska medlaren kalla parterna till förhandling eller vidta annan lämplig åtgärd. För att främja en god lösning av tvisten kan medlaren lägga fram egna förslag till överenskommelse.

Medlare kan inte lägga förslag som strider mot Medlingsinstitutets uppgift att verka för en väl fungerande lönebildning. Det betyder att medlare inte kan medverka till avtal på högre kostnadsnivåer än de normerande avtalen inom industrin.

Parternas skyldigheter

Av 52 § andra stycket MBL framgår att parter är skyldiga att infinna sig till förhandling inför medlare sedan de blivit kallade. Parterna är också skyldiga att i övrigt fullgöra sin förhandlingsskyldighet enligt 15 § första stycket MBL. Där sägs bland annat att om det behövs ska en part lägga fram ett motiverat förslag till lösning av den fråga som förhandlingen avser.

De beskrivna reglerna gäller oavsett vad som har föranlett medlingen. Parternas skyldigheter är alltså de samma oavsett om medlare utsetts efter varsel om stridsåtgärder *eller* efter gemensam begäran från parterna utan att det har lagts något varsel.

Tvångsmedel

Utgångspunkten för medling är att det finns ett gemensamt intresse hos parterna att lösa den tvist som har föranlett medlingen. Det ligger i sakens natur att parterna aktivt bidrar till att föra medlingen framåt mot en lösning av tvisten. Om en part skulle obstruera medlingen och inte leva upp till sina skyldigheter enligt 52 § andra stycket MBL, kan Medlingsinstitutet på begäran av medlare förelägga parten vid vite att fullgöra sin förhandlingsskyldighet.

2. Beslut att utse medlare

Medlare utses efter kontakter med parterna. Som regel utses minst två medlare i förhandlingar om förbundsavtal. Det namn som anges först i beslutet är sammankallande och kontaktperson.

Medlingsinstitutet publicerar ett pressmeddelande när medlare utsetts. Det kan läsas på www.mi.se.

3. Förberedelser inför medlingen

För att medlingen ska lyckas är det viktigt att både parterna och medlarna är väl förberedda. Det förväntas att medlarna vid den första träffen med parterna får tillgång till allt relevant skriftligt material, gärna samlat i en pärm. Pärmens bör innehålla det avtal förhandlingen avser, förslag som utväxlats mellan parterna, en sammanställning av kvarvarande tvistefrågor, statistiskt underlag, kostnadsberäkningar och övriga handlingar som kan vara av intresse.

Vidare bör det tillses att medlarna vid behov utrustas med passerkort till förhandlingslokalerna och ett eget rum med låsbart skåp.

Eftersom medlarna ofta tillbringar en stor del av tiden i förhandlingslokalerna brukar det ordnas så att de har tillgång till kaffe och frukt.

4. Under medlingen

En erfarenhet är att ingen medling är den andra lik. Det finns ingen färdig manual som passar för alla ärenden. En medling följer dock i stora drag följande beskrivning:

Medlarna träffar vanligtvis parterna var för sig. I inledningsskedet handlar det ofta om att göra upp en preliminär tidsplan för medlingen och att definiera, precisera och begränsa tvistefrågorna. Tidsplanen är viktig för att beslutsprocessen ska kunna överblickas och därmed underlätta prövningen i parternas delegationer.

Vad som sedan händer varierar beroende på tvistens art. Det är vanligt att en del frågor hänskjuts till partsgemensamma arbetsgrupper som får i uppgift att presentera en lösning för medlarna. Andra frågor kanske lämnas över till parterna för direktförhandlingar. I medlarkretsar talas det om att "rensa bordet" så att endast ett hanterligt antal tvistefrågor blir kvar för medlarna att arbeta med.

För att med hjälp av medling nå fram till en god lösning av tvisten är det viktigt att berörda parter medverkar konstruktivt, undviker onödiga låsningar och är öppna mot medlarna i sakfrågor.

Efterhand når man fram till en punkt när medlarna presenterar ett förslag till lösning av tvisten, en s.k. hemställan. Ibland kan lösningsförslaget först ges som en skiss över hur en tänkt uppgörelse kan se ut. Utifrån parternas reaktioner arbetar då medlarna vidare på en slutlig hemställan att antas eller förkastas i sin helhet. Det är dock inte ovanligt att medlarna går direkt till en slutlig hemställan. Parterna får i sådana fall alltså endast ett skriftligt bud att ta ställning till.

Ofta är en hemställan förankrad, vilket innebär att förhandlingsledarna på ömse håll åtar sig att verka för att hemställan godkännes i sina förhandlingsdelegationer. Förankringen underlättar medlarnas arbete och ökar samtidigt förhandlingsledarnas inflytande över medlingen.

En hemställan besvaras till medlarna vid den tidpunkt som medlarna bestämmer. Det hör till god ton att parterna har svarat medlarna innan man redovisar sin inställning i media.

5. Uppskjutande av stridsåtgärd

Har det varslats om stridsåtgärder ska medlarna, enligt 48 § andra stycket MBL, verka för att den varslade parten skjuter upp eller ställer in stridsåtgärderna. Om parten inte skulle hörsamma medlarnas begäran har medlarna möjlighet att föra frågan vidare till Medlingsinstitutet för beslut om uppskjutande av stridsåtgärden.

Medlingsinstitutets befogenhet att skjuta upp en stridsåtgärd regleras i 49 § MBL. Om det främjar en god lösning av tvisten får Medlingsinstitutet, om medlaren begärt det, besluta att en part ska skjuta upp varslade stridsåtgärder under en sammanhängande tid av högst 14 dagar för varje stridsåtgärd eller utvidgning av en stridsåtgärd. Ett sådant beslut får meddelas endast en gång för varje medlingsuppdrag. Beslutet kan inte överklagas.

Beslut om uppskjutande av stridsåtgärd tar sikte på den situationen att medlarna bedömer att alla förhandlingsmöjligheter inte är uttömda och att de behöver ytterligare tid på sig för att lösa tvisten.

En stridsåtgärd i strid mot Medlingsinstitutets beslut enligt 49 § kan, enligt 62 a § MBL, resultera i att den part som vidtar stridsåtgärden måste betala en särskild avgift till staten.

6. Medlingen avslutas

Vanligen avslutas en medling med att parterna accepterar medlarnas slutliga hemställan. Härmed upphör medlarnas uppdrag.

Om den slutliga hemställan förkastas brukar medlarna konstatera att det för tillfället inte föreligger några förutsättningar för fortsatt medling. I det läget kvarstår medlarnas uppdrag och de står till parternas förfogande.

Det förekommer också att medlarna efter hand inser att parterna står så långt ifrån varandra att det saknas förutsättningar för att presentera en hemställan. Situationen är då den samma som i föregående stycke, d.v.s. medlarna står kvar till parternas förfogande.

För att det ska vara meningsfullt att återuppta medlingsarbetet krävs i regel att något nytt tillkommer i medlingsärendet. Det är ytterst ovanligt att medlingen fortsätter omedelbart efter att en slutlig hemställan förkastats.

Januari 2023